

Мал. 6. Рівні розвитку сенсомоторної сфери дітей раннього віку з синдромом Дауна **контрольної групи** по закінченню навчального експерименту (у %)

Достовірно поліпшення рівневих показників розвитку сенсомоторної сфери у дітей з експериментальної групи дозволяє зробити висновок про те, що вибрані засоби і методика їх застосування були ефективними стосовно дітей раннього віку з синдромом Дауна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бруни М. Формирование навыков мелкой моторики у детей с синдромом Дауна / Пер. с англ. А. Курт. – М.: Связь-Принт, 2005. – 212 с.
2. Выготский Л. С. Собрание сочинений: В 6 т. – Т. 2, 5. – М.: Педагогика, 1983.
3. Запорожец А. В. Значение ранних периодов детства для формирования детской личности // Принцип развития в психологии. – М., 1978. – С. 243 - 268.
4. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики. – 4-е изд., – М.: Изд-во МГУ, 1981. – 584 с.
5. Макаренко А. С. Книга для родителей. – К.: Радянська школа, 1987. – 384 с.
6. Эльконин Д. Б. Детская психология. – М.: Учпедгиз, 1960. – 328 с.
7. Эльконин Д. Б. Психология игры. – М.: Педагогика, 1978. – 301 с.

УДК: 373-056.263.064.2

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СПІВПРАЦІ ПЕДАГОГА-ДЕФЕКТОЛОГА З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ З ВАДАМИ СЛУХУ

Бодруг Є.С.

вчитель-сурдопедагог дошкільної групи
Чернівецької загальноосвітньої школи-інтернату № 2,
вчитель вищої категорії, «Старший вчитель»

У статті розглядаються питання, які розкривають теоретичні основи спілкування сурдопедагога з батьками дітей з вадами слуху дошкільного віку.

В статті розглядаються питання, які розкривають теоретичні основи спілкування сурдопедагога з батьками дітей з вадами слуху дошкільного віку.

Questions that expose theoretical bases of communication of teacher of deaf children with the parents of children with hearing impairment of preschool age are examined in this article.

Ключові слова: сім'я, дошкільне виховання, спілкування.

Ключевые слова: семья, дошкольное воспитание, общение.

Keywords: family, preschool education, communication.

Становлення української державності, інтеграція в європейське співтовариство, побудова громадянського суспільства передбачають орієнтацію на формування національно свідомої особистості. Пріоритети національної культури визначають основні напрями реформування навчально-виховного процесу. Реалізація основних завдань і принципів виховання здійснюється в усіх ланках системи освіти.

Дошкільне виховання є першою ланкою системи освіти, це посередник між сімейним колом та незнайомим світом, до якого дитині доведеться незабаром долучитись. Пріоритет сімейного виховання – ось головний психолого-педагогічний принцип у системі дошкільної освіти.

В основі філософського розуміння взаємодії сім'ї та дошкільного закладу лежить судження про те, що батьки несуть відповідальність за виховання дітей, а всі інші соціальні інститути покликані лише допомагати, підтримувати та направляти їх діяльність.

Сучасні психологічні та соціально-педагогічні дослідження дозволяють стверджувати, що сім'я посідає дуже важливе місце серед факторів та соціальних груп, які впливають на формування особистості.

Саме сім'я з її інтимно-особистісними зв'язками може забезпечити дитині емоційний захист, відчуття важливості та суттєвості свого існування, щирої зацікавленості у ній. Сім'я – це те середовище, в якому в дитині формуються уявлення, де вона приймає перші рішення щодо себе, де починається розвиток соціальної природи людини тощо. Немає таких якостей особистості, в яких не брала б участь сім'я. Спираючись на багатовіковий досвід виховання дітей, народна мудрість стверджує:

- *Якщо дитина живе серед добра і чуйності – вона вчиться бути доброю і чуйною, турбуватись про інших.*

- *Якщо дитина відчуває заохочення – вона пізнає свою цінність.*

- *Якщо дитина знаходить розуміння – вона стає терплячою.*

- *Якщо дитина живе серед ворожнечі – вона вчиться «воювати».*

- *Якщо дитина зустрічається з насміхом – вона стає несміливою.*

- *Якщо дитина змушена соромитись – вона почувається винною.*

- *Якщо дитину оточують жорстокість та насилля – вона схильна до вияву подібних жорстокості й насилля.*

- *Якщо дитина живе в атмосфері радості, бадьорості духу – вона виявляє життєрадісність у своїх діях.*

У дошкільні роки дитина повністю ототожнює себе зі своєю сім'єю, передусім з батьками. Її емоційний світ майже цілком залежить від атмосфери в сім'ї. Саме тут вона пізнає й опановує моделі моральної поведінки, взаємодії з іншими людьми, природою тощо.

Сім'я створює передумови для взаємопроникнення світу дітей і світу дорослих, що є важливим чинником соціалізації особистості. Унікальні виховні можливості сім'ї впливають на людину протягом всього її життя.

Більшість молодих батьків, усвідомлюють вони це чи ні, потребують кваліфікованої й доброзичливої допомоги з боку вихователів. Саме цим пояснюється необхідність взаємодії, навіть взаємопроникнення сімейного і суспільного дошкільного виховання.

Взаємодія батьків та педагогів на сучасному етапі залишається об'єктом досліджень та дискусій. У цьому аспекті найбільш дослідженими є умови, які забезпечують єдність дій батьків і педагогів у підготовці дитини до школи. Менш вивченими є вимоги і шляхи забезпечення єдності в ознайомленні дітей з природою. У методичному посібнику «Дитячий садок і сім'я» В.Котирло та С.Ладивір розкривають психологічні основи суспільного та сімейного виховання дітей-дошкільників, шляхи удосконалення форм та змісту роботи дошкільних закладів з батьками.

Т.Маркова та Л.Загик, окреслюючи завдання спільного виховання дітей дитсадком та родиною, узагальнюючи зміст та форми цієї роботи, показують, як вони диференціюються в залежності від віку дітей. Особливе місце тут відводиться педагогічній освіті батьків.

Сучасні вітчизняні та зарубіжні дослідники розглядають проблему допомоги батькам з точки зору співробітництва сім'ї та дошкільного закладу. У педагогічній літературі з проблем взаємодії сімейного та громадянського виховання виділяють три типи зв'язків між сім'єю та дошкільним закладом.

До першого типу відносяться зв'язки, спрямовані на оптимізацію впливу сім'ї на дошкільний процес шляхом підвищення педагогічної культури батьків. Сутність таких зв'язків розкривається в словах: «Дошкільня – сім'я».

До другого типу можна віднести залучення батьків до навчально-виховного процесу в дошкільній групі, а

само: організація колективних заходів безпосередньо у закладі, налагодження роботи гуртків під керівництвом батьків тощо.

Зв'язки третього типу передбачають координацію та виникають тоді, коли батьки і педагоги стають партнерами і спільно застосовують свої можливості для кращого виховання дітей.

Найпершим соціальним осередком розвитку дитини як особистості є сім'я, в умовах якої малюк засвоює досвід культури спілкування, поведінки, правильних практичних дій і вчинків. Дитина з перших днів не готується до життя, а живе, розвивається, йде вперед. Тільки дитина з вадами слуху потребує в своєму розвитку специфічних прийомів та методів роботи над розвитком слухового сприймання та формування вимови. Дуже важливо, щоб батьки обрали такі заняття й такі вправи, котрі відповідали б інтересам їхньої дитини та її розвитку.

Вже декілька років поспіль педагогічний колектив, зокрема, сурдопедагоги дошкільних груп при загальноосвітній школі-інтернат, проводять роботу з налагодження спілкування в ланці: «батьки – нечуюча дитина – сурдопедагог». В межах даної роботи були розроблені завдання і теми такого спілкування.

Основним етапом є **теоретичні основи спілкування** з батьками, який включає:

1. Обстеження слуху, підбір слухового апарату та догляд за ним.
2. Як підтримувати контакт з нечуючою дитиною.
3. Перший і найважливіший вчитель – мама.
4. Дім – чудове місце для навчання.
5. Щоденні розвивальні ігри для розвитку мовлення, мислення та слухового сприймання.

Зупинимося на теоретичних аспектах етапу більш детально.

Обстеження слуху, підбір слухового апарату та догляд за ним

Слухові апарати та догляд за ними

На сьогодні ні для кого не секрет, що чим раніше виявлено зниження слуху у дитини і застосовані спеціальні медичні та педагогічні засоби для ліквідації наслідків зниження слуху, тим успішніше буде проходити розвиток, тим меншими будуть наслідки ураження в розвитку пізнавальної діяльності, формування мови, мовлення та спілкування, особистісного розвитку. До умов, що визначають успішний розвиток дитини з вадами слуху, можна віднести раннє слухопротезування, створення мовленнєвого середовища в сім'ї, проведення загальнорозвивальних занять, організацію спеціальної роботи з розвитку слухового сприймання та формування вимови.

Майже неможливим здається ще кілька десятиліть тому побачити маленьких дітей зі слуховими апаратами, а слухопротезованих немовлят взагалі не було. Пов'язано це було з тим, що апарати були незручними, малоефективними. Дітей з важкою вадою слуху вважалось неможливим слухопротезувати. Сучасна наука доводить, що 95% всіх дітей з вадами слуху можна забезпечити відповідним слуховим апаратом і обов'язковим розвитком слухового сприймання. Слухові апарати, навіть сучасні, не повертають дітям правильний звук, але дають можливість розвивати вміння слухати, сприймати інформацію, спілкуватися за допомогою мовлення. Останнім часом слухові апарати стають більш ефективними і все менших розмірів. Зазвичай їх носять за вухом, що робить їх майже непомітними. Один слуховий апарат дає підсилення до одного вуха. Аудіолог порадить, чи потрібно дитині 2 слухових апарата, що дає двовушне (стереофонічне) підсилення. Роль слухового апарату – це сприйняття звукового сигналу та підсилення його до необхідного порогу. На малюнку 1 показана схема, як слухові апарати сприймають та посилюють звук:

Мал.1. Схема проходження звуку через слуховий апарат.

Мікрофон сприймає звукові хвилі []] і переводить в електричні сигнали [^], які підсилювач посилює [W]. Слухавка сприймає підсилені сигнали, змінює їх назад у набагато сильніші звукові хвилі, котрі потрапляють до вуха. В сучасних слухових завушних апаратах мікрофон, підсилювач і слухавка знаходяться всередині апарата.

Вушна вкладка виробляється з пластмаси або силікону, що краще й небезпечніше для дитячого вушка. Вушна вкладка підбирається до вуха кожної дитини, робиться так званий «особистий зіпкок».

Коли, як і хто обстежує слух дитини

Як тільки батьки помічають у дитині вади слуху, незалежно від її віку, потрібне негайне професійне обстеження. На таке обстеження направляє педіатр або отоларинголог. Обстеження відбувається в аудіологічних центрах, що займаються дітьми. Обстеження проводить досвідчений аудіолог (аудіометрист). Складається аудіограма, яка показує ступінь втрати слуху дитини. Для дошкільнят, найчастіше за все, застосовується ігрова тональна аудіометрія. Після обстеження стану слуху дитині підбирають один або два індивідуальних слухових апарати. І тут батьки повинні зрозуміти та запам'ятати, що раннє слухове виховання йде поруч з раннім слухопротезуванням. Тоді дитина навчиться отримувати максимальну користь від слухових апаратів.

Важливого значення має систематичне носіння апарату (апаратів) та дбайливе ставлення до їх роботи. Спочатку користування апаратом буде нетривалим, але поступово необхідно подовжувати час носіння. Остаточною метою є носіння апарату протягом цілого дня.

Крім піклування про систематичне користування апаратом, важливим є збереження його в робочому стані. Потрібен щоденний контроль за роботою апарату. Щоранку батьки повинні перевірити, чи працює слуховий апарат, в якому стані вушні вкладки (сірка може перекрити доступ звуку до вуха). Треба звернути увагу на перемикач М-Т. Він повинен стояти на «М» (мікрофон). Буква «Т» означає «телефон». Дорослі й старші діти ставлять перемикач на «Т», коли говорять по телефону. Не можна самостійно міняти регуляцію тонів, яку виставляє аудіолог. Щоб апарат не «свистів», вушну вкладку треба щільно закласти у вухо дитини. Для безперебійної роботи апарата потрібні запасні батарейки. Якщо є якісь проблеми зі слуховим апаратом, які неможливо усунути, треба звернутись до аудіопротезиста. Батьки повинні пам'ятати, що спроби самостійного ремонту – це ризик!

Отже, одягаючи дитині слуховий апарат, батьки мають запам'ятати:

1. Кожна дитина з вадою слуху повинна бути обстежена отоларингологом та аудіологом щонайменше раз у рік.
2. Дитина повинна носити апарат щодня з ранку до вечора.
3. Треба обов'язково мати запас батарейок.
4. Кожного вечора необхідно перевіряють функціонування апарата, чистоту вушної вкладки, збереження слухового апарата у гарному стані.
5. Дбати про своєчасне та швидке ремонтування слухового апарату.
6. Дитина повинна максимально використовувати свої залишки слуху.
7. Найкращий період для навчання слухати – коли дитина маленька.

Як же батькам працювати з дитиною, яка носить слуховий апарат. Щоразу, коли батьки одягають дитині апарат, треба говорити «Привіт!» або «Вітаю тебе!», можна запитати «Як ти чуєш?». Звертатись до дитини потрібно приємним і лагідним голосом з різноманітною інтонацією. А ще дуже важливо говорити про речі, якими цікавиться дитина, звертати увагу на те, чим вона займається у цей момент і поговорити з нею про це. Готуючись до прогулянки, покажіть і називайте одяг, промовляйте до дитини, що *час снідати чи обідати*. Кожного дня звертайте увагу на погоду і озвучуйте це: «Йде дощ», «Світить сонце», «Сьогодні хмарно», «Падає сніг». Розвиток слуху – це тривала робота. Щоб зрозуміти значення звуків, дитина повинна чути їх часто. Ось чому потрібно постійно носити слухові апарати.

Умови для слухання

- Встановити пору дня, коли ви будете займатися з дитиною.
- Важливо визначити відстань, найбільш сприятливу для слухання.
- З усіх звуків, які дитина буде чути, важливим є голос батьків і свій голос.
- Допомагайте дитині у слуханні оточуючих слухів. Є такі звуки, які дитина може і почути і відчути вдома: гудіння пилососа, холодильника, телевізора, телефону, пральної машини, електроміксера, фену, стук кришки від каstrулі, дзвінок у двері, падіння предметів на підлогу, цокання годинника тощо.

Батьки повинні пам'ятати, що навчання слухати покращує можливість використання залишків слуху. А це допоможе краще контактувати з дитиною. З цією метою батькам потрібно систематично використовувати слухові вправи та ігри, типу: вправи на визначення ритму, вправи для пальців, віршики-інсценізації тощо, котрі супроводжуються мовленням.

Як підтримувати контакт з нечуючою дитиною

Щоб вада слуху не стала перешкодою в процесі навчання та виховання таких дітей у сім'ї, родину потрібно переорієнтувати на задоволення, специфічних у сфері порозуміння, потреб дитини з вадами слуху. Батьки повинні усвідомити, що без корекції розвитку нечуючої дитини, без великої любові до неї, і, навіть, у певному розумінні, самопожертви, неможливо буде досягти успіхів такої дитини у навчанні, у виробничій діяльності та й, зрештою, зайняти гідне місце у суспільстві.

На жаль, буває й так, що головну увагу батьки звертають на задоволення природних потреб дитини:

забезпечення її їжею та одягом. У кращому випадку такі батьки, певною мірою, приділяють увагу фізичному розвитку дитини, й зовсім мало – розвитку розумових здібностей, мовлення дитини, її моральному та естетичному вихованню. Є й такі батьки, які чекають, що дитина «переросте», «сама заговорить». Вони роблять дуже погану «послугу» своїм дітям, затримуючи їх розумовий розвиток, приречують до обмеженого спілкування з іншими. Такі батьки забувають, що спілкування з іншими людьми – це найсуттєвіша річ у житті. Яким чином ми розуміємо інших та наскільки ми здатні висловлювати свої думки ясно й чітко, цікаво і переконливо – це й свідчить про наші успіхи й поразки.

Багаторічний досвід роботи у спеціальній школі для дітей з вадами слуху дозволив накопичити цікавий матеріал, який доводить, що діти, які нечують, здатні навчитися говорити. Коли ми говоримо про спілкування, ми маємо на увазі слухання, читання і писання – тобто словесне, або звукове мовлення. Але мова – це лише одна з форм порозуміння, є формою *слів*, бо спілкуємося ми словами. Але ж у житті багато інформації, яку ми переказуємо без слів – так зване невербальне спілкування, що товаришує з вербальним. Спілкуючись з маленькими дітьми, ми часто жестикулюємо, рухаємо головою, плечима – це природні жести. Вони допомагають дітям зрозуміти, що говорять дорослі. Батьки нечуючих дітей не повинні боятися використовувати природні жести. Але жести не повинні підміняти мовлення. На початку спілкування буде опиратися на ці природні жести. Наприклад, при прощанні махаємо рукою і кажемо «Па - па!»; кажемо «Смачно!» і гладимо по животі, облизуємось. Поступово дитина навчиться поєднувати жести зі словами. І в кінцевому результаті зрозуміти самі слова. Тоді жести вже не будуть такі важливі й будуть втрачати значення.

Важливим елементом у спілкуванні з дітьми є міміка, вираз обличчя матері чи батька. Дитина дуже добре зчитує інформацію, що впливає з міміки близьких. Навіть, коли слабчуча дитина розуміє деякі слова, міміка обличчя рідних є для неї дуже важливою інформацією. Тому, при спілкуванні батьки повинні старатися, щоб дитина дивилась на обличчя, оскільки так, із самого початку, вона вчиться *зчитувати мовлення з губ* (це надзвичайно важливе вміння для тих, хто не чує). Батькам потрібно уважно ставитись до виразу свого обличчя. Якщо обличчя рідної людини виражає смуток чи злість, дитина може подумати, що це сердяться на неї. Батьки, частіше усміхайтесь, коли дитина дивиться на вас! Крім того, необхідно розмовляти з дитиною так часто, як це можливо. Це дає змогу чути слова і вчити мову. Завданням для батьків є терпляче слухати свою дитину і активно з нею спілкуватися. Дитина розуміє слова навіть тоді, коли не може їх виразно сказати. *Розуміння мовлення може значно випереджати вміння говорити*. Звідси першим етапом розвитку мовлення є, так зване, пасивне мовлення – те, що дитина розуміє. Але головним завданням для батьків, а потім і для педагогів – є формування активного мовлення: вміння дитини правильно вимовляти звуки, склади, слова; граматично правильно і точно висловлювати свої думки.

Батьки не повинні розчаровуватись, якщо не бачать швидких результатів. Всі діти, а також і діти з вадами слуху, мають почути слово декілька разів, пов'язати слово з предметом, явищем, ситуацією, поки навчаться зрозуміти це слово.

Опанування мови, вміння спілкуватися, вимагає багато зусиль від батьків і дітей, тривалого часу, постійних повторювань. Хочемо надати батькам чотири накази-поради:

1. **БУДЬТЕ ТЕРПЛЯЧИМИ!** *Всі маленькі діти вчать повільно, і діти з вадами слуху також потребують часу і вправ, щоб почати зрозуміти мовлення завдяки слуханню і зчитуванню з губ.*
2. **БУДЬТЕ СТРИМАНИМИ!** *Ви повинні багато разів повторювати і, так само, наочно показувати своїй дитині, про що говорите.*
3. **НЕ ШКОДУЙТЕ ПОХВАЛИ!** *Під час спілкування, навчання, дитина потребує підтримки, заохочення: посміхайтесь, хваліть її, покажіть свою любов до неї.*
4. **ДУМАЙТЕ ПОЗИТИВНО!** *Віра у здібності дитини, позитивний настрій є основними при підтриманні контакту із слабчучою дитиною.*

Перший і найважливіший вчитель для дитини – мама

(Старайся пізнати свою дитину, вчися спостерігати за нею)

Завдання, про які ми весь час говоримо, ніхто не зможе виконати краще за матір. Жоден спеціаліст не знає дитини краще, не проводить так багато часу і не бачить її у багатьох різних ситуаціях. Тому мама й розуміє дитину краще, і допоможе навчитися спілкуванню усним мовленням, зможе навчити виражати дитину свої думки, прагнення і бажання. Перш за все, мати повинна пам'ятати: її дитина є такою самою, як і інші діти. Вона має такі ж потреби і прагнення, що й інші діти. Зрозуміло, що зважаючи на втрату слуху, її дитина особлива, але в усьому іншому – звичайна дитина. Завдяки батьківській любові, малюк уособлює себе, відчуває власну цінність і це допомагає йому рости і розвиватись. Матір з батьком мусять вирішити, чого прагнуть для своєї дитини, як хочуть її підтримувати, допомагати розвиватись, формуватись, як будувати майбутнє.

Щоб очікування виявились реалістичними, щоб досягти успіху, батьки повинні ставити перед собою мету

та йти до неї разом з дитиною. Можливі короткострокова мета (навчитися розуміти свою дитину) і довгострокова мета (наприклад, вступ до вищого навчального закладу). Батьки! Пам'ятайте, що очікування успіху, виконання запланованих дій допоможуть у розвитку вашої дитини!

Кожна мати повинна старатися пізнати свою дитину. Зверніть увагу на те, що любить дитина, що їй подобається, що викликає зацікавлення. Не треба порівнювати з іншими дітьми, але старайтеся знати все про свою дитину, про те, якою вона є. Не зупиняйтесь на її обмеженні – це не допомагає. Старайтеся бачити світ очима власної дитини, бути оптимістами, радіти її успіхам і вчитись разом з нею!

Для повноцінного розвитку, для пізнання світу і себе, для встановлення контакту з іншими членами родини, з сусідами, друзями, визначте правила і принципи в житті вашої дитини. Встановити розумні межі буде простіше, коли мати пам'ятає, що дитина потребує свободи для пізнання, навчання і відкриттів. Діти мають свій погляд на речі і власні почуття. Мати повинна допомогти дитині знайти свою дорогу в житті, навчити, що можна робити, а що – ні. Вдома у дитини має бути власне місце, де вона може гратись без шкоди для себе та інших, де вона буде досліджувати своє середовище, простір. Батьки мають визначити для дитини чіткі правила поведінки для гри поза домом, щоб уникнути постійного нагляду за нею. Важливим обов'язком матері є встановлення розпорядку дня. Це впорядковує день всієї родини. Послідовність всіх дій є ключем виховання доброї поведінки і дисципліни, але важливо не бути жорсткою. Матір має бути більш гнучка у вихованні, адже в розкладі дня можливі й зміни. Можна скласти список точно визначених правил і тоді рідко будуть вживатись слова «Не можна!», «Ні!».

Коли мати спостерігає за поведінкою своєї дитини, вона має ставити собі запитання: «Що моя дитина хоче мені сказати?», «Чого вона потребує?». Часто буває, що «погана» поведінка дитини інформує про те, чого вона не може виразити словами. Щоб дитина так більше не поводитися, мати повинна зрозуміти причину такої поведінки. Часом поганою поведінкою дитина хоче привернути увагу матері до себе. Всі діти бувають роздратованими, зляться. І в дітей з вадами слуху теж бувають напади злості, гніву, роздратованості. Матір у цей час повинна бути спокійною, адекватно реагувати на такі прояви. Треба вчити дитину, як дати собі раду в такому стані. Краще за все запобігти такій поведінці. Якщо ж запобігти не вдалося, дозволяйте дитині виплакаться, накричатися, щоб позбутись емоційної напруги, тривоги, але не дозволяйте в цей час нічого зіпсувати. *Невідповідна поведінка дитини не може бути виправдана вадою слуху!* Батьки мусять навчити дитину поважати всіх членів сім'ї, вміти гратись з іншими дітьми, виконувати основні правила поведінки в формі «зорової допомоги». Ми пропонуємо батькам скласти книгу правил, в якій разом зі своїми дітьми вони будуть замальовувати різні вчинки дитини. Також можна скористатися готовими наочними посібниками.

Такі малюнки полегшать проблему виховання, допоможуть зрозуміти дитині, чого очікують від неї, що таке «добре», а що таке «погано».

Ми допомагаємо батьками зрозуміти, що дисципліна – це безпечне здорове керування поведінкою дитини. Дисципліна допомагає навчанню дитини, фізичне ж покарання не завжди результативне. Не потрібно залякувати дитину, щоб отримати слухняність. Діти добре й швидко вчать завдяки спостереженню й наслідуванню. Тому дуже важливим є приклад батьків. Як правило, у злих, нервових батьків виростають такі ж діти. Діти мають зразок для наслідування – це їх батьки. Вони повинні з любов'ю і повагою ставитись до своєї дитини.

В наступній статті ми розглянемо теоретично-практичні аспекти етапу теоретичних основ спілкування, а також розкриємо шляхи згуртування батьківського колективу, що мають дітей з вадами слуху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гречанюк Г., Зінкевич В., Димбовська С. Читання з губ. Поради батькам дітей зі зниженим слухом. // Дефектолог, - 2010,- № 1.
2. Закон України «Про дошкільну освіту» // Освіта України. Нормативно-правові документи. – К.: Міленіум, 2001.
3. Корсунская Б.Д. Воспитание глухого ребенка в семье. - М., 1970.
4. Листи про виховання дітей з вадами слуху. Порадник для батьків дітей дошкільного віку. - Л., 2007.
5. Мороз Б.С., Овсяник В.П., Луцько К.В. Корекційні технології у слухопротезуванні дітей. – К., 2008.
6. Назаренко А. Сім'я і дошкільний заклад // Дошкільне виховання, 1995, №8.
7. Савченко О. Розвиток слухового сприймання у дітей зі зниженим слухом в умовах спеціальної школи // Дефектологія. – 2004 - № 1, № 4.
8. Ступнікова Л.С., Чефранова Г.М., Якубовська Р.І. Виховання глухої дитини в сім'ї. – К.: Радянська школа, 1975.
9. John Tracy Clinic. «Листи про виховання дітей з вадами слуху». – Los-Angeles, California, 2007.